

HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Ympäristönsuojelu hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Luku 35.10

1. Ilmastopolitiikka

Määrärahat talousarvioesityksessä, luku 35.10:

mom. 35.10.22: Ilmastopaneeli, Saamelainen ilmastoneuvosto ja ilmastohankkeet 1 310 000 euroa

mom. 35.10.31: Avustukset kuntien ilmastosuunnitelmiin 2 631 000 euroa.

Lisäksi toimintamäärärahoissa momentille 35.01.01 on esitetty lisämäärärahaa ilmastolain toimeenpanoon 100 000 euroa ja kuntien ilmastosuunnitelmien avustusten käsittelyyn 150 000 euroa. Momentille 35.01.04 on esitetty lisämääräraha ilmastolain toimeenpanoon 50 000 euroa sekä Suomen ympäristökeskuksen tutkimusprofessuuriin 169 000 euroa. Määrärahat on varattu koko kehyskaudelle. Luvussa 35.20 varataan määrärahat rakennetun ympäristön ja asumisen ilmastopolitiikan toimenpiteisiin.

Ilmasto- ja energiapoliittinen ministerityöryhmää johtaa ilmasto- ja ympäristöministeri Ohisalo ja koordinaatiovastuu ilmastopolitiikasta on ympäristöministeriöllä. Uudistetulla ilmastolailla (423/2022) vahvistetaan lain ohjausvaikutusta. Lisäksi tänä vuonna annettavassa hallituksen esityksessä lakiin lisättäisiin kunnille velvoite laatia ilmastosuunnitelma. Tähän varataan avustuspäämääräraha koko kehyskaudelle. Uudessa ilmastolaissa säädetylle saamelaiselle ilmastoneuvostolle esitetään tarvittava toimintarahoitus. Ilmastopaneelin rahoitus säilyisi nykytasolla.

Kuntien ja alueiden vapaaehtoisia ilmastotoimia on vauhditettu ja tuettu hankkeilla, joiden tavoitteissa on viime vuosina yhdistetty ilmastotoimet ja kiertotalouden edistäminen. Viimeiset aloitetut hankkeet päättyvät vuoden 2024 loppuun mennessä. Vuoden 2023 talousarvioesityksessä ei tähän hanketoimintaan ole uutta rahoitusta. Kuntien ja alueiden ilmastotyön tukemiseen ja hankkeisiin olisi kuitenkin edelleen rahoitustarvetta vuositasolla vähintään 1 M€.

2. Kiertotalouden edistäminen

Määrärahat talousarvioesityksessä, luku 35.10:

mom. 35.10.22: Kiertotalousohjelman toteuttaminen ja kiertotalouden edistäminen 920 000 euroa.

Lisäksi toimintamäärärahoissa on momentille 35.01.01 varattu jäte- ja tuotetietojärjestelmän kehittämiseen 350 000 euroa ja ylläpitoon 250 000 euroa sekä Materiaalitoriiin ja teollisten symbioosien palveluun 110 000 euroa ja lisäksi tietoteknistä ylläpitorahoitusta. Lisäksi momentilla 35.01.01 on 80 000 euroa lisääntyvien lakisäätteisten tuottajavastuutehtävien hoitoon. Määrärahat ovat myös vuosittain kehyskaudella 2023-26. Ravinteiden kierrätys luvussa 35.10 on osa vesien- ja luonnonsuojelun määrärahoja. Jätelain uudistusten ja markkinavalvonnan toimeenpanon määrärahoja varataan pääluokassa 32.

Jäte- ja tuotetiedon raportointiin ja seuraamiseen käytettävien tietojärjestelmien kehittämisen ensimmäinen vaihe valmistuu vuoden 2022 lopussa. Järjestelmien kehittämistyöhön on talousarviossa esitetty rahoitusta vuodelle 2023 ja kehyksessä myös vuosille 2024-25. Lisäksi toiminnassa on Motiva Oy:n ylläpitämä sähköinen markkinapaikka Materiaalitori, jossa voi myös jätelain vaatimalla tavalla osoittaa läpinäkyvästi kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun edellytyksenä olevan palvelutarjonnan puutteen.

Teollisten symbioosien palvelu on siirretty Materiaalitoriin. Materiaalitorin rahoitus on varattu kehyksissä myös vuosille 2024-25.

Kiertotalous on merkittävä keino vähentää kasvihuonekaasupäästöjä, luonnonvarojen ylikulutusta ja monimuotoisuuden heikentymistä. Kiertotaloudella luodaan myös uutta taloudellista toimeliaisuutta ja se on yksi kansallisen elpymisohjelmassa (RRF) mainituista yhteiskunnallisista uudistuksista. Hallitus hyväksyi keväällä 2021 Kiertotalouden strategisen ohjelman, joka myös tukee EU:n Kiertotalouden toimintasuunnitelman toteuttamista. Kiertotalousohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi valmistellaan parhaillaan yhteistyössä keskeisten toimialojen sekä alueiden kanssa laajaa green deal –sopimusta, jota tukee myös luonnonvarojen kulutusta koskeva skenaariotyö. Käynnistyneitä hankkeita ovat myös Kiertotalouden osaamiskeskus ja Circular design –kehityspolku yrityksille.

Kiertotalousohjelman toteuttamiseen on talousarvioesityksessä ja kehyksessä varattu vuosittain ohjelman mittakaavaan nähden melko niukka 920 000 euron määräraha. Toteuttamiseen kaivattaisiin vuonna 2023 lisärahoitusta arviolta 1 250 000 € erityisesti Kiertotalouden green dealin vaikuttavimpien toimien käynnistämiseen sekä vahvistamaan Kiertotalous-Suomi -osaamisverkostoa.

3. Ympäristövahingot ja pilaantuneiden alueiden kunnostus

Ympäristövahinkojen ehkäiseminen ja jälkihoito sekä toissijaisten vastuujärjestelmien kehittäminen

Määrärahat talousarvioesityksessä, luku 35.10:

mom. 35.10.20: ympäristövahinkojen ehkäiseminen ja jälkihoito 1 400 000 euroa, Hituran kaivosalueen sulkemistoimenpiteet 2 920 000 euroa sekä hylkymääräraha 1 300 000 euroa

mom. 35.10.60: Siirto öljysuojarahastoon (ÖSRA) 4 000 000 euroa

Lisäksi toimintamäärärahoissa momentille 35.01.01 on esitetty 680 000 euroa Ympäristövahinkorahastolain toimeenpanoon.

Määrärahaa käytetään ympäristövahinkojen ehkäisemisestä, rajoittamisesta ja torjunnan järjestämisestä valtiolle aiheutuviin kuluihin, erityisesti ennakoimattomissa tilanteissa, joissa vastuutaho on maksukyvytön, tavoittamattomissa tai tuntematon. Momentille on varattu aiempien vuosien tapaan määrärahat myös Hituran kaivosalueen sulkemistoimenpiteisiin. Määrärahoja on varattu vuosittain koko kehyskaudelle 2023-26.

Hallituksen esityksessä Ympäristövahinkorahastolaista (HE 183/2022 vp) esitetään uutta budjetin ulkopuolista rahastoa (YVR), joka korvaisi ÖSRAn ja vähentäisi toimeenpanon myötä tulevana vuosina mom. 35.10.20 määrärahatarvetta. YVR-lain toimeenpano edellyttää valmistelua erityisesti maksutulojen keräämiseen ja tähän on määrärahavaraus. Kehys sisältää myös määrärahat vuosille 2024-26. ÖSRA:n toiminta loppuu, kun laki ympäristövahinkorahastosta tulee voimaan. Voimaantuloajankohdaksi hallituksen esityksessä on suunniteltu 1.1.2025. Öljysuojamaksun kantaminen on suunniteltu lopetettavaksi jo vuonna 2023.

Pilaantuneet maa-alueet

Määrärahat talousarvioesityksessä:

mom. 35.10.22: Maaperänsuojelu ja pilaantuneet alueet 2 350 000 euroa,

mom. 35.10.61: Pilaantuneiden alueiden kunnostukset 1 521 000 euroa

Pilaantuneiden maiden selvitys- ja kunnostustyö etenee valtakunnallisen tutkimus- ja kunnostusohjelman (2016-2040) pohjalta. Ohjelmassa priorisoidaan ympäristön ja terveyden kannalta kiireelliset kohteet valtakunnallisesti ja edistetään näiden systemaattista selvittämistä ja riskienhallintaa. Viime vuosina järjestelmän puitteissa on selvitetty vuosittain noin 50 kohdetta ja puhdistettu noin 10 kohdetta.

Suomen käytöstä poistetut tai hylätyt vakavaa ympäristön pilaantumista tai ympäristölle tai ihmisten terveydelle mahdollista vaaraa aiheuttavat kaivannaisjätteiden jätealueet (KAJAK) on luetteloitu ja priorisoitu EU-lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Näistä ainakin 19 kohteella tulee tehdä tarkempia kohdetutkimuksia, ympäristö- ja terveystarkastuksia, vastuukysymysten selvittämistä sekä laatia kunnostussuunnitelmat. Työstä vastaa Pirkanmaan ELY-keskus. KAJAK-alueiden tarkempaan kohdetutkimukseen ja kunnostuksiin oli lisärahoitusta vuosille 2020-2021 1 400 000 euroa. Momentin 35.10.22 perusrahoituksen taso on erittäin niukka uusien kohteiden selvittämiseen ja riskienhallintatoimenpiteisiin. Vuoden 2023 talousarvion esityksessä on 1 000 000 euron lisärahoitus Itä-Suomen tukiohjelmassa pilaantuneiden alueiden kunnostuksiin.

4. Ympäristöluvut ja valvonta

Määrärahat talousarvioesityksessä, luku 35.10:
mom. 35.10.22 ELY-keskusten lupavoimavarat (RRF pilari1) 1 900 000 euroa

Määrärahalla toimeenpannaan elpymis- ja palautumissuunnitelman tavoitetta vihreästä siirtymästä, teollisuuden vähähiilisyydestä ja kiertotalouden vauhdittamisesta ja sitä kohdennetaan elpymisvälineestä rahoitettavien vihreän siirtymän investointien käynnistymisen ja hanke- ja lupavalmisteluun sujuvuuden varmistamiseen.

Tämän lisäksi syyskuussa annetulla hallituksen esityksellä (HE 128/2022 vp) on tarkoitus vauhdittaa merkittävästi vihreän siirtymän kannalta tärkeitä investointihankkeita antamalla niitä koskeville lupahakemuksille etusija vuosina 2023-2026 aluehallintovirastoissa. Tätä varten elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset saivat lisärahoitusta 4,1 miljoonaa euroa ja aluehallintovirastot 2,5 miljoonaa euroa vastavastana ajanjaksona. Lisävoimavaroja suunnattaisiin myös vihreän siirtymän investointien kannalta keskeisten valitusten käsittelyyn hallintotuomioistuimissa kiireellisinä ja kuntien avustamiseen vihreän siirtymän hankkeiden lupakäsittelyn tukemiseen.

Lisäpanostuksia suunnataan muilta momenteilta myös sähköisen lupakäsittelyn kehittämiseen, mikä on myös keino paikata ympäristövalvonnan voimavaravajetta. Tässä työssä otetaan huomioon pääministeri Marinin hallitusohjelman tavoite, jonka mukaan lupajärjestelmiä kehitetään niin, että Suomessa on jatkossa toimiva yhden luukun digitaalinen lupa. Työ- ja elinkeinoministeriön vetämä Luvat ja valvonta - kärkihanke toteuttaa yhden luukun periaatetta ja kehittämisessä siirrytään valvontaosuuden valmisteluun. Osana valvonnan digitalisointia ympäristöministeriön omistaman valvonnan ja kuormituksen tietojärjestelmän edelleen kehittämisellä ja hallinnan siirrolla ELY-keskukseen voidaan parantaa valvonnan toteuttamisen edellytyksiä.